

Sandu FRUNZĂ

**Filosofie și comunicare
cotidiană**

Cărțile ar putea să-ți schimbe viața

EDITURA LUMEN
în elita editurilor românești

FILOSOFIE ȘI COMUNICARE COTIDIANĂ
CĂRȚILE AR PUTEA SĂ-ȚI SCHIMBE VIAȚA
Sandu FRUNZĂ

Copyright Editura Lumen, 2020
Iași, Țepeș Vodă, nr.2
Copyright © Sandu Frunză

Editura Lumen este acreditată CNC SIS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com
www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Tehnoredactor: Patricia GRAUR
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum
prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată,
indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FRUNZĂ, SANDU

Filosofie și comunicare cotidiană : cărțile ar putea
să-ți schimbe viața / Sandu Frunză. - Iași : Lumen, 2020
ISBN 978-973-166-578-8

I.
Consiliere filosofică
și comunicare existențială

Despre misterul și bucuria cărților, pornind de la un text al lui Moshe Idel

Moshe Idel este pentru mine un arhetip al bucuriei întâlnirii cu cartea. Nu cunosc o ființă care să trăiască cu mai mare intensitate iubirea cărților. Într-una dintre interpretările sale, Moshe Idel dă un statut ontologic cărții. Deși pune în centrul imaginii său cultural *Tora*, el nu face abstracție de varietatea cărților și de faptul că ele pot fi atribuite oamenilor, îngerilor sau lui Dumnezeu. Însă, de fiecare dată ele au, printre alte dimensiuni, și una care presupune cartea ca prezență eternă. Una dintre imaginile cele mai frumoase ce exprimă semnificația profundă a cărții poate fi desprinsă dintr-un pasaj în care Moshe Idel relevă că „o aserțiune interesantă din scrierile rabinice, reluată mai târziu de cabaliști, spune că Dumnezeu se uita în cartea preexistentă a *Torei* și crea ... Cartea pare să conțină universul, cel puțin în mod virtual, în vreme ce Dumnezeu îl realizează la fel cum arhitectul urmărește un plan preliminar”.¹

Această tradiție de interpretare îl descrie pe Dumnezeu ca fiind co-existent și co-etern cu Cartea și ne deschide spre o lume fascinantă în care cartea ne este înfățișată ca o paradigmă a creației. Nu există o imagine mai potrivită pentru a înțelege identitatea poporului evreu, un popor care a fost dăruit de divinitate cu vocația interpretării *Torei*. Statutul său

aparte se clădește pe ideea că „atît Dumnezeu, cît și omul trebuie să contemple și să implementeze structura cărții primordiale, cea care a fost dezvăluită în forma actuală în cadrul revelației sinaitice”.² În felul acesta, evreii nu numai că și-au asumat responsabilitatea de a fi purtătorii și promotorii *Religiei Cărții*, ci au pus cartea la temelia culturii occidentale. Atunci cînd spunem că civilizația europeană (și înțelegem prin aceasta, de fapt, civilizația occidentală) este construită pe valorile iudeo-creștine, ar trebui să avem în vedere în primul rînd că la baza culturii și civilizației occidentale stă structura ontologică a cărții.

Este vorba aici nu numai despre *Religia cărții* care atrage după sine o religie a iubirii, ci de faptul că numai iubirea este cea care poate să îl conducă pe cititor spre profunzimile textului. Există o dimensiune exoterică a textului cărții, accesibilă tuturor. Faptul că mai există și o dimensiune esoterică, accesibilă doar celui ce iubește cartea și o studiază ca și cum ar umple întreaga lume cu iubirea sa, este relevat de un pasaj din *Zohar* care ne spune că „*Tora* este ca o iubită frumoasă și bine făcută, care se ascunde într-o încăpere tainică, în palatul ei. Ea are un singur iubit, de care nu știe nimeni și care rămîne ascuns. Din dragoste pentru ea, acest iubit dă mai tot timpul tîrcoale porții și lasă în căutarea ei să-i fugă ochii în toate părțile. Ea știe că iubitul tot dă tîrcoale porții ei. Și ce face atunci? Crapă doar puțin ușa încăperii tainice unde se află, își dezvelește pentru o clipă chipul în fața iubitului, ca îndată să se ascundă din nou. Toți cei care s-ar afla lîngă acel iubit nu ar vedea și nu ar pricepe nimic. Doar iubitul, interiorul lui, inima și sufletul lui se duc după

ea, și el știe că din dragoste i s-a dezvăluit ea și s-a înflăcărat pentru el. La fel se petrece și cu cuvîntul *Torei*. Nu se dezvăluie decît celui care o iubește”.³ Dragostea este modul cel mai adecvat de a te apropia de carte. Numai iubirea este cea care poate să îți dezvăluie integral bucuria întîlnirii cu cartea.

Putem desprinde prezența unei asemenea atitudini și din analizele unuia dintre filosofii cei mai apropiați de sufletul occidental. Emmanuel Levinas ne vorbește despre carte ca instanță a iubirii atunci cînd ne atrage atenția asupra unui text de ficțiune literară, *Yossel, fiul lui Yossel Rakover din Tarnopol, vorbește cu Dumnezeu*, în care ni se prezintă experiența unui personaj ce trăiește ultimele clipe ale exterminării evreilor europeni în Holocaust. Din acest infern al inocenților se naște întrebarea cu privire la cer și la retragerea lui Dumnezeu din lume. Una dintre concluziile la care ajungem este aceea că în situația post-holocaust omului îi mai rămîne un dar divin foarte prețios: *Tora* ca mod de a se ține aproape de Dumnezeu. Profunzimea etică a unui asemenea dar divin poate fi descifrată în afirmația: „A iubi *Tora* încă mai mult decît pe Dumnezeu, aceasta înseamnă tocmai a accede la un Dumnezeu personal, împotriva căruia te poți revolta, adică pentru care se poate muri”.⁴ Această iubire ce poate duce pînă la sacrificiu ne îndreptățește să trecem din registrul arhetipal al *Torei*, înspre registrul cărții în general. În felul acesta, putem accepta că o virtute a omului contemporan ar putea fi cuprinsă în afirmația: „a iubi cartea încă mai mult decît pe Dumnezeu”. În felul acesta am putea menține statutul ontologic al cărții în viața laică a omului contemporan, situîndu-l în același timp în proximi-

tatea unei anumite forme de sacralitate. Indiferent că este percepută sau nu, cartea aduce cu sine în viața noastră un tip de prezență specială, care ține de statutul arhetipal al Cărții, în care gânditorii occidentali identifică, adesea, cu ușurință, *Cartea Cărților*.

Semnificația unei asemenea reprezentări simbolice a relației autentice cu lumea cărților poate fi descifrată cu și mai multe nuanțe dacă apelăm la simbolismul prezent în *Cîntarea Cîntărilor*. Un asemenea text s-a dovedit extrem de fecund atît pentru imaginarul evreiesc, cît și pentru cel creștin. Din perspectiva unui membru al comunității iudaice, iubirea celor două personaje simbolizează iubirea lui Dumnezeu pentru poporul său. Pentru un membru al comunității creștine, ea reprezintă cel mai adecvat iubirea lui Iisus pentru Biserica sa. Într-o cheie similară, o lectură simbolică a omului postmodern ar putea ajunge la concluzia că în întreaga poveste de iubire este vorba despre iubirea cititorului pentru cartea sa. Fiecare ființă umană trebuie să fie în căutarea unei asemenea cărți, fiecare are undeva în acest colț de lume al culturii globale o carte ce așteaptă să fie investită cu iubirea sa. Cine nu vrea să pornească într-o asemenea căutare mai are o șansă: el poate scrie acea carte cu propria sa viață.

Una dintre cărțile pe care poporul evreu le scrie mereu cu propria sa viață este Cartea Ierusalimului. Metafora cărții este cea mai potrivită pentru a exprima chemarea simbolică permanentă pe care o trăiește evreul modern. Un asemenea tip de imaginar este concludent deoarece *Tora* poate fi concepută „ca metaforă extinsă pentru o paradigmă ideală care a inspirat creația lumii la începutul timpurilor și

care, continuă să informeze existența, altfel spus să-i dea formă”.⁵

Avînd în vedere că evreii reprezintă un popor cu o puternică fascinație pentru carte, Ierusalimul poate fi văzut ca o carte deschisă a sufletului evreiesc. El reprezintă varianta geografică a *Torei*. Tocmai de aceea, Ierusalimul în integralitatea sa, nu poate fi scos nici din geografia simbolică, nici din harta spirituală, nici din harta fizică sau administrativă a Israelului.

Ierusalimul presupune o istorie semnificativă nu numai a Israelului, ci și a lumii occidentale în care este inclusă o istorie simbolică de la Avram și gestul său arhetipal, întemeietor de credință de pe Muntele Moria, pînă la Ierusalimul de azi, cu sacrificiul de rugăciune și de speranță cu care este încărcat de pelerinii din toate colțurile lumii. De altfel, dacă folosim simbolismul cărții, atunci Ierusalimul pare a fi o carte orientală tipărită cu literele de aur ale sufletului occidental.

Este potrivită această reprezentare nu numai din punct de vedere al imaginarului religios, ci și pentru că putem vorbi despre Ierusalim ca simbol al valorilor laicității occidentale. Este dificil să ne imaginăm că ar putea exista în Orientul Apropiat un alt simbol decît cel al Ierusalimului, un alt loc geografic decît Israelul, în care să fie exprimate valori precum pluralismul, toleranța, multiculturalismul, democrația – valori deopotrivă etice și politice fundamentale din punctul de vedere al civilizației occidentale. Privilegiînd aici Iudaismul și Israelul nu susțin că alte religii nu pot să fie promotoare ale democrației în Orientul Apropiat. Îndeosebi mă

aștept ca, în viitor, tradiția religioasă a Islamului să se delimiteze clar de formele radicale și de terorismul islamist și să devină purtătoare a unui mesaj spiritual și deschis spre dialog interreligios, îndeosebi sub presiunea conviețuirii Islamului cu democrația în societățile occidentale. Însă, pînă cînd aceste așteptări ale mele vor deveni o realitate, societatea israeliană este purtătoarea efectivă a mesajului occidental, a valorilor și a culturii occidentale, a speranțelor și aspirațiilor de tip occidental. Pentru lumea Orientului Apropiat nu putem repera în acest moment o altă comunitate purtătoare a valorilor occidentale.

Dincolo de această importanță politică, ne apare cu mare pregnanță faptul că, din punct de vedere spiritual, putem vorbi despre Ierusalim ca suflet al civilizației occidentale. Din acest simbolism face parte și structura intimă a cărții. Cînd recurgem la o asemenea afirmație nu facem abstracție de faptul că în condițiile actuale „Cărțile nu sînt numai obiecte literare ce trebuie aranjate cu grijă pe rafturile bibliotecilor... Ele sînt unități ce constituie mode intelectuale, care creează la rîndul lor predispoziții pentru receptarea și asimilarea conținutului lor, precum și al altor cărți... Imaginația socială a anumitor elite pregătește terenul pentru acceptarea, răspîndirea și profunzimea influenței unei cărți, chiar înainte ca aceasta să fi fost concepută de autor... Cu alte cuvinte, cărțile pot avea influență nu numai datorită mesajului lor deosebit, dar și datorită miturilor de care sunt însoțite”.⁶ Însă, oricît de mult ar fi influențat statutul cărții de mitologiile noastre personale sau de metamorfozele pe care le suferă